

August Varenius Heinrich Frisius

Illustrissimorum Locorum. Libri Elleschmoth s. Exodi Decas Septima

Rostochii: Richelius, 1652

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn739999419>

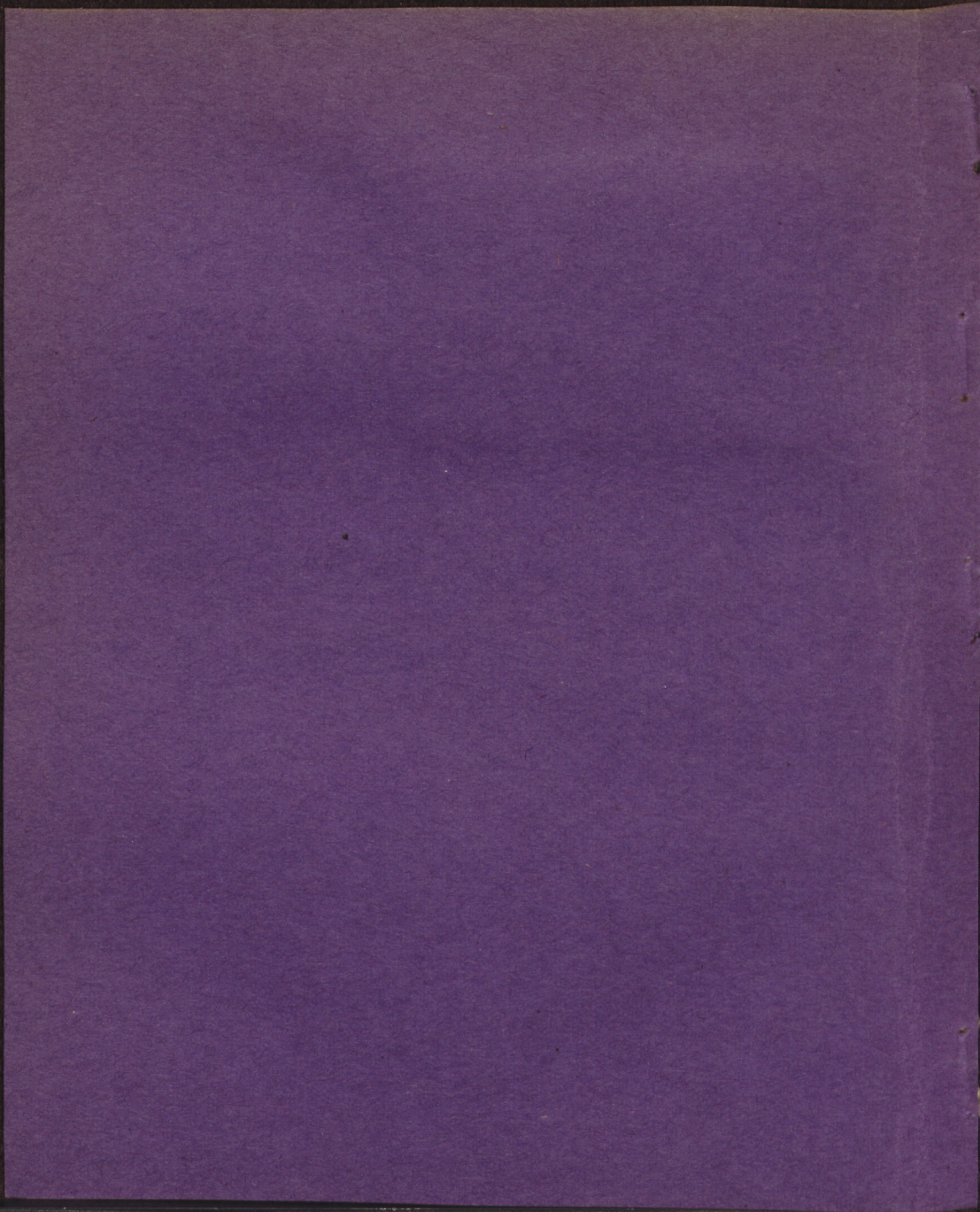
Druck Freier Zugang

R. u. Med. 1652

Varennius, August

Frisius, Heinrich

8
ILLUSTRISSIMO-
RUM LOCORUM.

LIBRI ELLESCHMOTH
f. EXODI

DECAS
SEPTIMA.

Quam

In celebratissimâ Academia

Rostochiensî

כַּשֵׁן אֲדוּרַי

PRÆSIDE

AUGUSTO VARENIO,

SS. Theol, D. Hebraicorum Prof, Publ,

Ad d. 20. Mart.

In Auditorio majori publicè
defendet

HENRICUS FRISIUS,

Rostochiensis.

⦿)? (⦿

ROSTOCHII

Typis Johannis Richelii, Senatûs Typogr.

Anni c1o 1o c LII,

(XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX)
VIRIS

Nobilissimis, Amplissimis, Consultissimis
DN. CASPARO Bierreggen /
Dioceseos Sverinensis Marschallo dignis.
& Heræditario in *Marssal*/

DN. JOACHIMO Kleinschmidt/
Florentissimæ Reipubl. patriæ Consulibus
gravissimis, meritissimis.

VIRO itidem

Consilio & prudentia maximè confpicuo

DN. TITO Maas / Reipubl. pariter
Patriæ Senatori spectatissimo, dignissimo.

Dn. Fautoribus, Promotoribus, & Evergetis suis,
devoto observantia & obsequij cultu perpetim
venerandis,

Hancce Academicam *νομινασίου*

In singularis observantia documentum
Benevolentia ac promotionis inci-
tamentum

Reverenter nuncupat

Henricus Frisius,
Rostoch.

Ad Eximium & Præstantissimum
DN. HENRICUM FRISIUM,
 SS. Theol. Studio sum egregium,
 & Phil. Candidatum,
 DISPUTANTEM
de
MOSE LEGATO,

TU quoq̄ desertum, montem, flammāsq; videbis?
 & tibi nunc Mosis maximus ignis erit?
 Siste gradum, & mecum flammās mirare loquentes:
 que is Mosche, quamvis serius, ustus abit.
 Tu Mosen sequor! spoliū dabit illa sequela:
 unius arbitrio stes tua palma Dei.

Celerr. inter occup. scripti

Augustus Varenius.

Ad Præstantissimum Dn. Respondentem.

Mens devincta DEO sacros decerpere flores
 Exoptat, genium verbo recreare JEHOVÆ
 Unus amor: pulchrum est studio hoc caluisse sacro,
Eximius Frisius cautè hæc perpendit & uni
 Christo athleta litat; studiis dabit ille corollam.

L. M. Q. scrib.

Johannes Corfinius D.

Past. D. Mar. & P. P.

Sonnst.

Sonnet.

Ino die Traurigkeit weicher bey Seiten/
 Es wird verjünget von neuen die Welt/
 Flora wil Blumen durch Wiesen und Feld/
 Thaler und Wälder imgleichen bespreiten.
 Frühlings Luft reicher den schönsten Zeiten
 Jeder sich lustig in seinem Gezelt
 Billig erweiset und frölich erhelzt/
 Lachende Lüfte die Vögel beschreiten.
 Nun auch Herr Friese in hohen sich übe
 Tugend und Künste er immer geliebt.
 Solches bezahen so mancherley Gaben/
 Die Er läßt blicken. Drum auch an die Hand
 Bald ihn Sophia wird geben ein Pfand/
 Theologia wird auch Ihn wollaben.

M. Georgius von Damm/
 von Riga aus Iestland.

Sonnet.

Mte durch Auroren Ruff die Rose breitet aus/
 Beymwerthen Azidal/ die purpur-schöne Schöne/
 Als Floren Meisterstück/ für dem wird roht Dione/
 und hauchet den Geruch durch Junon's blaues Haus
 Auf's süßeste von ihr; wie schlecht gleich ist ihr Strauß.
 Herr Friese zeige so auch/ was Sobus grosse Söhne
 Bey günstiger Natur/ die Meides Hasi nicht höne/
 Weil man sie billig lobt/ er mach sich noch so kraus/
 Von Weißheit ihm erhellet. Sein Thun es alles lehret.
 Für ihm spricht Herr WARE. Der glücklich zu den Sternen/
 und in die Nachwelt geht. Der uns mit ihm verehret/
 Was recht Ebreisch ist/ das dunckle steht von fernem;
 und fleucht die heilig Schrifte. Parnassus sproßt den Kranz
 Hievor; und Zynthus rufft ihn zum Ebe-Tanz.

M. Gregorius Michael/

DECAS VII.

LOCUS I.

Exod. 3. v. 16.

*Visitando visitavi vos, & quod factum est vobis
in Aegypto.*

Concl. 1. Quid *visitare Dei*? Resp. *visitationis divinae objectum formale*, vel est *personale*, vel *reale*: cum illo, notatur פקידת רחמים seu *visitatio misericordiarum*: cum hoc פקידת רינים seu *visitatio judiciorum & irarum*: ibi, eine Gnaden-Heimsuchung: hic, eine Zorn-Heimsuchung: utriusq; exemplum in uno hoc versus membro: distinctè enim Deus ponit 1. *visitationem Israelis personalem*. 2. *onerum Israelis, quae imponebant Aegyptij, realem*. Sed quis conceptus *visitationis abstractae*? Resp. *Decretum instantis & actualis executionis*: vel *promissae federalis gratiae*, vel *dilatatae executionis* Dei אפיקורוסים רחוקים *horribilis poena*: sic quando decernit in instanti, complementum promissi Isaaci Gen. 18. dicitur *visitare Saram* Gen. 21, 1. quando *complementum promissae liberationis ex Babel* post LXX. annos, dicitur *visitare Israelem* passim in Jeremia: quando jam jam exequitur *paenam Abrahamo promissionem liberationis ex Aegypto*, dicitur *visitando visitare*, hoc loco: sic quando decernit *liberationem*, seu λύτρωσιν *populo suo, ex infernali tenebrarum regno*, intonat Sacharias suum ἠπείησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ *Luc. I.*

Concl. 2. In omni quidem *visitatione* est זכירה seu *recordatio*, & חכמה intuitio: at formalitè *visitatio* nec est *recordatio*, nec *intuitio*: sed utraq; hæc in illa supponitur. Non e. satisfacit ut interpres, Targumista suo מוכר רכורנן id est, *ego recordando recordor*, quam sequitur Calvinus reddens: *recordando recordatus sum vestri & quid vobis factum fuerit in Aegypto*. Nec Vulgatus reddens: *visitans visitavi vos, & vidi omnia quae acciderunt vobis in Aegypto*, quem

R

hic

hic planè expressit Lutherus noster: *Ich habe euch heimgesuchet/ und gesehen/ was euch in Egypten widerfahren ist.* At illud *et vidi*, hic non est in fontibus: sed supponitur in cognitione causæ, *ante decretum, visitationis in instanti*, unde Spiritus S. ante hoc, visitando visitavi, supponit jam *intuitionem afflictionis, auditionem clamoris, cognitionem doloris* Israelitarum, quam sequitur *visitatio, et hanc proxime DESCENSUS.*

Concl. 3. *Visitatio personalis* in illustrissimo exemplo describitur in Sachariæ Cantico, ubi 1. promissio *Κωτηρίας ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν*, quam ἐλάλησε Δεὶ ἐμὸν Ἐπιτίμιον τὸ ἀπὸ αἰῶνος ποσειδῶν αὐτῶν. 2. recordatio pacti seu Testamenti jurati. 3. ejusdem *in instanti proximo executio et complementum* per *πίπισον λυτρώσω*: atq; adeò hic perfectissimè describitur *visitatio gratiæ*, in epiphaniâ orientis ex alto per viscera misericordiæ Dei nostri. Confer ulterius de visitatione personali, positum Gen. 21, 1. c. 50, 24. Exod. 4, 31. c. 13, 19. Ruth. 1, 6. 1. Sam. 2, 21. Sach. 10, 3. 1. Sam. 20. 6. Pl. 59, 6. Psal. 80, 15. & 106, 4. Jerem. 15, 15. Esa. 23, 17. De reali formalitèr Thren, 4, 22. 1. Sam. 15, 2. Pl. 89, 33. Esa. 13, 11. Exod. 10, 5. cap. 34, 7. 8. Num. 14, 18. Deut. 5, 9. Esa. 26, 21. Lev. 18, 28. Hof. 9, 9. & patebit quomodo *visitatio personalis* sit *gratiæ*: realis seu criminalis, sit culpæ & iræ in naturali & simplici verbi cum objecto, vel fine, vel cum explicito accusativi signo: alitèr enim se habet constructio intercedente partic. *v* conf. Jer. 44, 5. 9. & 13. & passim: item intercedente *ut* Jerem. 50, 18. & addatur: *HOMO Deum, & Deus hominem visitat in afflictionibus: homo ex inferno afflictionum, clamando, supplicando: Deus ex summo celo, exaudiendo, & tùm resp. clamantium, liberationem seu Κωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν: tùm respectu illorum, qui affligunt, horribilem pœnam, utramq; in instanti exsequendam decernendo.* Conf. Esa. 26, 16. & super ora.

LOCUS II.

Exod. 3, 18.

Der HERR/ der Ebrer GOTT/ hat uns geruffen. So laß uns nun gehen drei Tagereise in die Wästen/ daß wir opfern dem HERRN unsern Gott.

Concl.

Concl. 1. Summa *primæ orationis Angeli Mediatoris*, ejusdemq̃ve
 DEI ABRAHAM, ISAAC & JACOB 5. absolvitur verbis: *Vi-*
di, audi, cognovi, descendi, & proinde *mitto te Oratorem ad Phario-*
nem, & Israelis liberatorem, ad v. 11. ad quam majestaticam legatio-
 nis impositionem, cum indignitatis suæ oppositione institisset.
 Moses, in oratione ANGELI MEDIATORIS secundâ, signum datur, in
 præfens, EHIEH tecum: *in futurum,* עֲבֹרֶת אֲלֵהֶם עַל הַדָּר הַזֶּה
 v. 22. hîc cum *firmamentum sive legationis ad Israelem & Pharonem,*
 divinum Nomen Mosche posceret v. 13. occasio datur Orationi ter-
 tiâ, quæ ex professo agit de nomine, memorali summi Dei in secu-
 lum, & generationes generationum: idq̃; tum sub notione *nominan-*
tis seipsum Dei, tum sub formâ nominali DEI à generationibus ge-
 nerationum denominandi, v. 14. 15. unde expresso jam nomine spe-
 cialitèr Deus Mosen instruit ut Oratorem 1. apud SENATUM I-
 sraelitarum v. 16. 17. 2. ut Oratorem, in præsentia SENATUS I-
 sraelis, apud Pharonem v. 11. sed &, ne totiens frustra habitus Mo-
 ses, labasceret, addit DEUS *præscientiam eventus futuri* v. 19. 20. ne
 Israel *sine pretio* exiret, *imperat Deus spoliū Aegypti* v. 21. 22. quæ bre-
 vis est *Ἀπόδοξι* Orationis ANGELI IHOVAH cap. 3.

Concl. 2. Queritur 1. An illud קֹרֵא וְשִׁמְעוּ stet hypothe-
 ticè: an categoricè (resp. eventus) propheticè, ac absolutè? Resp.
 Affirm. 2. ratio est evidentissima accentus membrum distinguen-
 tis interpositio, & Mosi confirmatio, qui certus esse debuit fide
 divinâ de Israelis obedientiâ: quippe quâ suppositâ demum debuit
stare coram Pharaone, cum illâ ipsâ suæ gentis *πρωτία*: uti ergo
 malè membrum hoc cum versu præcedenti à Vulgato confunditur:
 ita malè redditur sub formali conditionis resp. actus sequentis,
Dasern sie deine Stimme hören / so soltu mit den Ältesten in Israel hincen
gehen zu dem Könige / contra & actus obedientiæ ἑπακούσας ἰσχυρῶς,
 & actus ingressus ad Pharaonem absolutè prædicatur, & hic impe-
 ratur: illo tamen ante hunc *supposito*, quo sensu intelligenda ver-
 sio Lutheri: *sc. Sie werden deiner Stimme hören / und wenn sie deiner*
Stimme hören / so solt du mit den Ältesten in Israel / &c. Addi-
 mus: verba hæc *non stant in seqvela Mosi representative-Omtoris*

R 2

(uti

(uti antecedentia) *sub signo illius אמרת עירודם לאמר* v. 16. sed in *Oratione absolutâ* ANGELI MEDIATORIS eventum orationis Mosis ad Γερασίαν Israelis prædicentis, & cum *instructione ad Pharonem copulantis*.

Concl. 3. *Quæ ratio* ? in voce וכתא ? Resp. 1. *supponimus omne* , uti & , item Geresch carere antecambulonibus *Distinctivis*, uti & omnibus & *distinctivis & ministris*: unde hi 3. femper tronum habent in unâ & primâ voce: illi admittunt aliquando liberaliter antecedentes *ministros*. 2. & sunt immediatè *inconfistibiles*: unde 3. quoties in seqvela territorii occurrit Geresch cum antecedentiâ *Tlischaktanna*, toties, si occurrat vox distinguenda, & excludit illum, qvi alias stare debebat: sublato autem & redit. Qvod regulare in viâ Geresch ad Rbia (sed & ad Pasta: item & item) qvi positus est hoc loco *evidentissimus* scil. וכתא אתה וקני וכאת אל מלך מצרים: hinc 3. Geresch ante & major est in *potestate distinctivâ* quam: si sequitur, minor: ibi tantum distinguit, quantum & tantum quantum: hîc distinguit *proportione Distinctivi minoris*, in relatione territorialis sequentis. Patet ex hâc collatione & applicatione *vis & infallibilitas hujus accentuationis*.

Concl. 3. *Quæ ratio positi nominis* אלהי העבריים ? Resp. qvâ scriptionem notatur geminum qvorum unum est יור סימן לשון גימט seu *gentile*, terminativum *singularis*: alterum לשון סימן לשון גימט seu signum numeri pluralis: licet non nisi hoc loco reperiatur מלך דמלך seu plenu cum utroq; scriptum: unde rectè Masora notavit יורין בב/ ל/ מל/ 2. Primus qvi splendido & glorioso Hebræi nomine in scripturis salutatur post caput Eberum, Abraham est: Gen. 14, 13. secundus Joseph Gen. 39, 14. & 17. c. 41, 12. tertius Jonas cap. 1, 9. præter hoc illustre *trifolium Hebræorum*, indefinitè ferè ponitur in Legibus pro individuo vago *gentis Hebrææ*, Exod. 27, 2. Deut. 15, 12. Jer. 34, 9. & 14. inde in plurali *gentem* ipsam ab Eber descendentem notat, qvæ Judæorum postea & Israelis nomine venit: at in Agypto & ipsis Agyptiis Hebræorum nomine: conf. Gen. 40, 15. cap. 43, 32. Exod. 2, 6. & 13. sed & post Exodum à Phi-

à Philistæis, aliisque populis hoc nomine gens Judæorum discreta fuit & nominata conf. 1. Sam. 4, 6. c. 13, 3. c. 14, 11. c. 29, 3. adusq; *Davidem regnantem*, ubi jam IHUDAH & ISRAELIS triumphavit nomen. 3. *Deus Hebræorum*, sub hoc formali, non tam fuit usurpatum nomen Dei, in *Israëlis Ecclesiâ*, ubi hoc supposito, specialiora erant nomina IHOVAH DEI, Abraham, Isaac, Jacob, &c. quam in Pharaonis aulâ, unde hoc nomen nullibi summo Deo tribuitur, nisi in *Oratione Mosis coram Pharaone*, de dimittendo *Israele*, idq; ut discretivum *veri Dei à Deastris*, & populi Dei, seu *Ecclesiâ*, à colluvie mundi seu Idololatrarum Synagogæ, planè si hodie idem verus & summus Deus apud Turcorum Tyrannum CHRISTIANORUM DEUS diceretur: quam autem vile hoc nomen, DEI EBREORUM vilissimorum in *Ægypto* capitum, fuit Pharaonis aulæ: tantum in illo *Israëli* fuit *excellentiæ*, quam sentire coactus est ipse Tyrannus in non siccâ rubri maris morte. 4. Triplex autem est positus hujus nominis יהוה אלהי העברים Exod. cap. 7. vers. 16. יהוה אלהי העברים Exod. 5, 3. 3. יהוה אלהי העברים hoc loco: neq; ratione caret in omni positu præfixus specificationis articulus: sed hanc habet potentissimam emphasin: *Tu, Phario, vilissimos mortalium æstimas Hebræos, eosq; ut celo, & terris invisam gentem indignissimis exerces molestiis: at scito, hi ipsi Hebræi, quos ut Evangelicæ & אלהי העברים æstimas, & infra abjectissimos mortalium servos, DEUM habent, & quidem illum Deum, qui est IHOVAH, & qui tibi, quantus etiam tibi, tuisq; sis, & præcepto, & si non Imperium agnosces, horribili supplicio imperare potest. Et hic ipse IHOVAH Deus illorum, quos ut indignissimè & abjectissimè habes, Hebræorū, imperat tibi: Dimitte populum meum, &c.* 5. Sicut Geresch distinguit nomen IHOVAH à nomine Dei Abraham, Isaac, & Jacob, c. 3. v. 15. ita idem Geres idem nomen gloriosum à nomine DEI HEBREORUM hoc loco: ibi in viâ ad Rbia: hic ad pasta subordinatum territoriali Sakephkaton: quod pasta parvum est in respectu antecedentis absolute distinguentis: semper enim pasta primum plus distinguit, quam secundum ejusdem magni territorii: illud hic distinguit *Orationis signum*: ואתם אלהי hoc, *propositionis in oratione subjectum*, seu IHOVAH DEUM Hebræorum.

Concl. 5. Quæritur 4. An verbum נִקְרָה hic stet in significa-
 tione vocandi, uti reddidit Vulgatus: *DOMINUS Deus Hebræorum*
vocavit nos, & post hunc Lutherus: & paulò alièr Chald. qui ex-
 pressit per: אֱלֹהֵי דְיִשְׂרָאֵל אֲתִקְרִי עֲלֵינָא id est, *DEUS JUDÆ-*
ORUM (ita Hebræorum nomen reddit) vocatus, vel invocatus est
 in nobis: an in sensu *obviam fieri, occurrendi*? Resp. 1. hoc loco est
 נִקְרָה per ו: at c. 5. v. 3. est נִקְרָה per ו utrobiq; tamen eadem con-
 structio intercedente particulâ על. 2. Significatio obveniendi,
 occurrendi, supponitur in signif. *vocandi, ut generalior*. 2. Qui cla-
 mat, occurrit illi quem acclamat, voce, seu clamore: atq; adeò ta-
 lis acclamatio seu appellatio, est quædam obviatio seu obventio,
 vel occurfus clamantis. 4. Deus Hebræis obviam factus est voce
 illâ seu Φωνῆ ἁυτοῦ ex rubo, quam in Legatione Senatui Israelis
 prædicaverat Moses, atq; adeò voce & prædicatione: sicut ergò v.
 16. in concione ad ἑβραῖοις Israelis Moses dicit: *IHOVAH*
אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ statimq; addit illud אֱלֹהֵינוּ: ita hic *IHOVAH DEUS*
HEBRÆORVM obviam factus diceretur: quando? *vocando, &*
prædicando Israeliti. 5. vel: obviam factus est nobis, simpliciter, i-
 dem quod apparuit, quomodo infra Chald. expressit per אֲתִקְרִי
 אֱלֹהֵינוּ *revelatus est nobis*: occurfus inopinato & ὡς δὲ πρὸ μηχανῆς
 ἐπεφάνη. 5. Rectè tamen ita redditur, ut & vocationis per præ-
 dicationem liberationis, & excellentia simul exprimat ac *nomen*
Israeliti, ut sit hic nexus: *Nos sumus singularissimè & specialissimè populus*
viventis Dei, seu *populus יְהוָה*: hic יְהוָה specialissimè nos in popu-
 lum assumpsit, nos ab eo vocati, ab eo denominati, ejusdemq; cul-
 tui obligati, & nunc denuo singularitèr appellati sumus. Cujus
 etgò Dei *populus sumus*, ei aliquando cultum sacrificiorum in de-
 sertum postulanti parendum est, & proinde ibimus itinere tridui in
 desertum illud & sacrificabimus *IHOVAH* Deo nostro &c. conf.
 positus נִקְרָה passivi interced. partic. על.

Concl. 6. Quæritur 5. Quæ ratio improporionate mem-
 brorum quantitatis? Resp. 1. quot membra: tot actus duo sc. atq;
 adeò intensivè tantum definit Atnach: quantum in suo membro
 Sylluk, 2. actus membri 2. plura habet *syncategorematica*, atq; a-
 deò

deò est amplior integralitèr & extensivè. E. & membrum. Non potuit ergò alihi poni: qvam voce secundà. Qværit. 6. *Quomodo Moses & Senatus Israelis jubeantur dicere comm Pharaone, cum solus Moses Orator fuerit?* Resp. Moses fuisset Orator principalis, *λόγω και ἔργω*; Senatus Israelis, & comprobatione, & suffragio, atq; adeò omnes illi loquebantur per os Mosis, velut, *ἄρχοντες και λυτρωτῆς*: unde est numerus in oratione pluralis, neq; enim suo: sed omnium nomine locutus fuisset Moses. Licet autem nullibi postea legatur, Mosen stipante Senatu Israelis ad Pharaonem ingressum, Aarone, ut expeditioris linguæ, adjuncto Oratore, & Mose miraculis *λόγων* confirmante, vix tamen dubium, qvin in honorario Seniorum Israelis comitatu, & qvadam tutiori custodiâ ingressi fuerint. Moses & Aaron, maximè, cum Senatui Israelis obscurum esse non potuerit, ex computatione 400. annorum Gen. 15. instare jam liberationem ex Ægypto, & illud Patriarcharum solitum: *פקוד יפקוד* Gen. 49. & 50. jam adimplendum per illud *פקוד פקרת* c. 3, 16.

Concl. 7. Qværit. 7. *An in actus sacrificij in deserto, tridui itineris intervallo ab Ægypto, fuerit pretextus & simulatio, cum reticentiâ vera cause itineris, qvæ erat perfecta Israelis ex Ægypto liberatio, & in terram Canaan introductio.* Resp. 1. *actus sacrificij* in monte Sinai jam ante signum datum erat futurae Exodi c. 3, 12. & post Exodum habuit illustre complementum c. 10. & 24. Non ergò hic inanis fuit pretextus, vel simulatio, vel ulla Sophistica seu fallacia: sed Deus postulavit à Pharaone commeatum totius Israelis ad iter tridui, causâ sacrificandi, & suum populum poposcit ex jure, debitum sibi cultum, & religionem, quæ est supra purpuratorum terrestrium interdicta. Inst. At in intentione Mosis & Senatus Israelis jam tum ex revelatione id fuit, quod Pharo subesse non falsus suspicabatur, cap. 10, 8. 9. 10. *Echerda/ob ihr nicht böses für habt.* Resp. 1. Sufficit & causam subfuisse cultus & sacrificij: atq; adeò nihil hic simularum, nec Deus obligatus fuit, ad omne consilium patefaciendum Tyranno, & detentori iniquissimo, licet ex præscriptione longissimi temporis in foro terrestri fatis tuto Domino. Dominium Pharaonis in Israelitas non debebat fraudare postulatam cultus divini æqvissimum, & tum verbo
& tum

tum miraculis edoctus Pharo ignorare non debuit, hanc legationem, & profectioem imperatam esse à Deo exacto ab eodem extra Ægypti fines sacrificio: satis ergo à calumnia simulationis tutus Mosche ac Senatus Israel, & inexcusabilis Pharaos: neq; sapientissima & iusta voluntatis divinæ cum Israele, apud Pharaonem, revelatio, est simulatio: quin denegato tridui itinere ad sacrificandum, magis induratio innotescit Pharaonis: quam postulato totali com meatu totius Israelis: licet autem idem quod erat in consilio Dei & intentione Mosis metueret Pharo, ille tamen metus & diffidentia oriebatur ex tyrannide, & conscientia dominationis iniquissima. 3. Sciebat Deus neutrum permissurum Pharaonem, atq; adeo liberum Deo fuerit id postulare, quod levius. 4. Israel erat primogenitus summi Dei ab eodem Deo vocatus specialissimè: debuit ergo Pharo hunc Deo postulanti absolutè cedere.

LOCUS III.

Exod. 3, 19.

Ich weiß/ daß euch der König in Egypten nicht wird ziehen lassen/ ohn allein durch eine starke Hand.

Concl. 1. Apprimè notetur illud **אני ידעתי** emphaticè Sakephkatonatum, per quod & postulatum superius de migrando causà sacrificij, & iudicium Dei in indurando Pharaone liberatur à calumnia. Qui enim omnia immobiliter cognoscens sciebat rerum liberos & contingentes eventus, sive postularetur saltem migratio ad sacrificium, sine ad totalem Exodum liberè alterum postulare, vel sine simulatione Tyrannum poterat celare: sic qui indurat **κατεγγαγων**, non indurat absolutè & arcanà voluntate antecedente: decreto absq; finalis resistentiæ suppositione fabricato, & beneplacito ratione etiam mediorem: sed saltem voluntate consequente, ubi reprobatio & induratio actus sunt incommunicabiles tremendi iudicii divini, atq; adeo per hoc **ידעתי** jam supponitur Pharo induratus à seipso & Diabolo, & planè **Κεου κατακλησµένον εις αιωλειαν**.

Concl. 2. Objectum illius **ידעתי** est resistentia Pharaonis indurati, ex quâ non dimissurus erat Israelitas ad abeundum. Quid autem

autem illud **למה יתן**? an idem quod **למה יניח**? Affirm. planè & Gen. 20, 6. **למה יתן** כן לא נתתך לנגוע אליה. propterea non misit te, (vel; non tradidi te,) ad attingendum illam. Neq; malè per **למה יתן** **למה יתן** explicat Rabbini: uno verbo: Non permissio, seu, non datio, est cohibitio intenti: datio seu traditio, est non cohibitio, & sic Deus **παρεδόκωσας εἰς ἀδικίαν αὐτοῦ**, ut vindex vincibilium per gratiam culparum. Hoc loco **למה יתן** idem quod **למה ישבוק**.

Concl. 3. Sed quid illud **למה ביד חזקה**. An illud **למה** per *nisi*, vel: *obn allein*? placuit hoc Luthero, Calvino: sed & Vulgato, imò & Græco: **ἐὰν μὴ μὴ χεῖρ ἀρχαίων**, neq; videntur deesse rationes, i. contextus proximè ponens remedium vers. 20. 2. futura ex alterius interpretationis hypothese contradictio: proximè enim sequitur: Post illa (mirabilia sc. mea) dimittet vos. 3. eventus hujus specificatio. 4. acceptio **למה** pro *nisi*. 5. contra illud: **ירעתיו אנו** seu *præcognitam Tyranni ἀγανάκτησιν resistenciam opus erat firmamento & ad constantiam argumento*, ut certi & securi felicitis exitus, firmi starent contra indurati Pharaonis resistenciam, quod erat futura Israelitarum per manum validameductio.

Concl. 4. Cæterum non ita res est expedita: etenim obstat acceptio illius particule Grammatica: **למה** pro *nisi*, seu pro **למה** familiare Hebræis supponit Calvinus: at non malè idem negat. Drufius: atqve adeò simpliciter juxta literam sonat: ne quidem *manu valida*. Instant. sequitur in v. 20. **אחרי כן ישלח אתכם** post hæc dimittet vos. Resp. aliud est illud **נתן הלוך**: aliud **ישלח**: nec qui *superiori robore & brachio coactus* dimittit seu **ישלח**: dici statim potest **להלוך** **נתן**: sic aliud est, *educere Israelem ex Ægypto manu forti*: aliud *licenciam ei facere abeundi*, aliud *nolentem volentem, invitum & coactum potentiori brachio dimittere populum*. Deus manu validâ seu **χρυσῆ ἰσχυρῆ**, eduxit Israelem: Pharao, post ultimam plagam dimisit quidem, imò extrusit: conf. Exod. 6, 1. & cap. 11, 1. terrore validæ illius manus, populum: sed extra illud instans *invitus, coactus, sine plenariâ abeundi licentiâ*, unde coacto exercitu infectus est eos ad usq; rubrum mare, ubi periit non siccâ morte Tyrannus: porro **חזקה יד** seu *manus illa valida*, non dicit formaliter

litèr plagas ipsas: sed tremendam summi Dei potentiam, ejus a-
 ctus exercitus contra Ægyptios, fuit in decem illis plagis, quibus
 gentem illam afflixit ob duritiem Pharaonis: atq; adeò manus va-
 lida hic est majestatica Dei potentia in exercitio Ægypti & maris
 rubri, ubi *vidit Israel manum validam, quam ostenderit Dominus in Æ-*
gypto, &c. conf. Exod. 14. 30. 31. & hic ἐποίησε κιάτος ἐν βασιλίωνι αἰνῶν.
 ne quis manum validam ad unam primogenitorum plagam re-
 fringat: atq; hoc ipsum summum indurationis signum, quod cum
 manum validam in tot plagarum exercitio sentiret, usq; adeò ut
 & dimitteret, & extruderet Israelem, non tamen manum illam,
 validam ferià pœnitentiâ agnosceret, & quem extrudebat terrore
 manus validæ in exercitio ultimæ plagæ, sponte Deo tedderet I-
 sraelem Dei primogenitum: sed supremum Spiritum in intentio-
 ne rebellionis, & Israelis, contra imperantem Deum & avocantem,
 detentionis, emitteret, hoc ipso prodens finalitèr induratum, &
αὐτοκράτητορ.

LOCUS IV.

VATABLI INTERPRETATIO.

Concl. 5. Sed paulò alitèr explicat Vatablus: reddens: ego novi
 quod non permittet vos Rex Mizraim ut *pergatis, nisi* in manu
 forti. Atq; adeò manum fortem Vatablus ponit in maris rubri
 miraculo & funere Pharaonis, supposuit sc. permissionem migran-
 di Israelis per manum fortem: & adeò cum permissio in exodo
 fuerit interrupta expeditione Pharaonis, in Israelem revocandum,
 bellicà, dandam talem permissionem, quæ non fuerit retractata,
 quæ permissio fuit perreccionis, atq; adeò manus valida (confer-
 Deut. 3, 24. cap. 7, 19. c. 11, 2. c. 34, 12. 1. Reg. 8, 42. 2. Chron. 6, 32.
 Neh. 1, 20. Jerem. 21, 5. c. 32, 21. Ezech. 20, 33. 34. Dan. 9, 15. & pate-
 bit scrutinium Mosis quæ emphaticas locutiones atatis-post Mo-
 saicæ) in miraculo rubri maris. At Pharaeo mortuus nec permisit,
 nec pergere Israelitas cohibuit: atq; adeò & sic illud *לֹא יֵרָא* ne qui-
 dem reddi potest: cœterum non desunt, qui illud *לֹא יֵרָא בְיַד חֹקֵה*
 explicant negativè *de manu forti Israelitarum*: vos non exhibitis manu
 forti, seu armata: sed Deo vos ducente: nec alii, qui *de manu forti*
 יֵרָא

*Egyptiorum: Der König in Egypten wird nicht gutwillig zugeben/ daß
 ihr aufzuehet/ und daß er euch solches nicht zugeben wil/ ist wegen seiner star-
 cken Hand/ oder Kriegesmacht. Qvomodo Chald. לִי מִן קֶרֶן
וְלִי בַעֲבוּר יַד הַחֹקֵה שִׁישׁ לוֹ & *Aben-Efra: paulò aliter R. Hagg. expl. per בַּפֶּעַם אַחַת הַמְּכוּרִים. Cæterù
 utraq; hæc glossa absurdissima est, ut patet ex applicatione hujus
 ad locum Exod. 6, 1. & semper manus valida in Israelitarum libe-
 ratione exercita, est solius summi Dei majestatica potentia, conf.
 Exod. 6, 1. c. 13, 9. c. 32, 11. Num. 20, 20. Deut. 4, 34. c. 5, 15. c. 6, 21.
 & passim.**

LOCUS V.

**Denn Ich werde meine Hand außstrecken/ und Egv-
 pten schlagen/ mit allerley Wunder die Ich darinnen thun wer-
 de/ darnach wird er euch ziehen lassen.**

Concl. 1. Manui seu potentia Pharaonis opponitur manus seu
 potentia superior summi Dei, & manui contractæ manus ex-
 tensa, quæ extendi dicitur cum est in illustri & conspicuo vel opi-
 tulandi vel puniendi, vel miracula edendi exercitio: sic porrò, ma-
 nus Pharaonis dicit לֹא שְׁלַחְתִּי יְשָׁרָאִים non emissurus sum Isra-
 elem: Manus seu majestas & potentia Dei dicit. E. ego שְׁלַחְתִּי seu
*emissurus, & extensurus sum manum meam super Pharaonem, & percus-
 sionem Egyptum omnibus mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio e-
 jus, & postea (licet animo perseveranter indurato & refractario, solo
 plagarum terribilium timore) dimittet vos.*

Concl. 2. Quæstio illustris hîc est de nexu? vers. 20. & 21.
 Resp. 1. ex Interpretatione Lutheri, Calvini &c. & suppositâ in re-
 solutione versus præcedentis tali conclusione: *Manu valida vos di-
 mittet Pharaos: non extra: 1 illud est exegeticum & causale: sc. Su-
 per quem extensurus sum potentem meam manum, percussurus
 eundem stupendis & plurimis prodigiis, is tandem hâc manu vali-
 da coactus vos dimittet. At super Pharaonem &c. & extra resolu-
 tionem, si enunciatio v. præced. stat in simplici, quæ negativa est,
 formâ 1 illud conclusivum & וְיִפְדֶּינִי מִיָּדָאֵלֹהִים, & illatio talis: *Qui non
 dimittit Israellem nisi per manum validam, super illum manus est exten-*
 den.*

decenda. At Pharaon non &c. E. super Pharaonem extendenda erit manus mea, seu *דַּוְדָּאִים* majestatica, & *נֶגְדָה* *בְּרַגְלָיוֹ*.

Concl. 3. At ex hypothefi enunciationis in v. præced. negativæ: talis est illatio: Pharaon ne quidem per manum validam consentiet in vestram difcessum, nec emollescet cor durû: sed *כִּי כִּי* hoc non obstante dimittet vos coactus tremendis meis in totam Ægyptum judicij & plagis terribilibus, atq; hæc ratione illud habet se resp. intenti Pharaonis & Dei, relativè seu oppositivè & adversativè: Intentum Pharaonis in præscientiâ Dei est: nullo modo Israeli dare licentiam migrandi: opponitur huic intentum Dei: ego multiplicatis tremendis in Ægypto prodigijs faciam ut dimittat, imò extrudat nolens volens.

LOCUS VI.

SPOLIUM ÆGYPTI. Exod. 3. v. 21. & 22.

Ich wil diesem Volk Gnad geben für den Egyptern/ daß ihr nicht leer aufzuehet: Sondern ihr sollt Silber und guld den Gefäß/ auch Kleider/ den Egyptern anwenden.

Concl. 1. Quæstio nobilis est: An Israelitæ spoliando Ægyptios *furtum commiserint*, & an hæc ditandi ratio consentanea sit iustitiæ divinæ? Rejicimus 1. qui *furtum* hîc agnoscunt: sed non *dijudicandum*: quia Dei mandatum, uti & illos, qui *extra mandatum divinum* si *fuisse*, & si *vel clam, vel violentiâ publicâ surripuissent* Israelitæ Ægyptijs *bona*, nihil hîc culpabile agnoscunt. Rejicimus 2. qui Ægyptios sine *postulatione* Israelitarum, obtulisse aurum, argentum, vestes pretiosas asserunt: contra expressè tum in præcepto Exod. cap. 3, 22. & c. 11, 2. Israelitæ utriusq; sexus jubentur: tum in complemento Exod. 12, 35. dicuntur *petivisse ab Ægyptijs vasa auri & argenti* &c. Rejicimus 3. qui donationem hîc agnoscunt, resp. ipso- rum Ægyptiorum petentibus donantium, ita ut ex intentione Ægyptiorum proprietas translata sit in donatarios Israelitas. Contrar. illud *וְאֵת* vers. 21. 2. *וְאֵת* vers. 22. 3. *וְאֵת* ibid. interim donationem resp. summi Dei, cujus unicè est mutatio dominiorum, non negamus.

Concl. 2. His suppositis negamus 1. affirm. 2. Objic. 1. *Iu-
stitia*

fluita tuetur jus suum cui q̄, damnat furta, fraudes, rapinas. Resp. Et hîc Justitia divina sine fraude, rapinis, furto jus suum tribuit Israelitis. Objic. 2. *Pretextus fuit mutui ad honorandum solemnitatem sacrificii.* Resp. *posito mutuo, potuit id ex post facto, intercedente assignatione juris, transire in proprietatem possidentis, & unde id probatur?* Objic. 3. *Ægyptij potuerunt in Israelitas agere actione furti.* Resp. egissent, vel ut libera gens cum gente, & sic non magis tenerentur tali actione, quam hodie libera natio vel status repressalium vel retentionis (supponitur enim hîc jam possessio apud Israelitas) juribus uteretur, in statum vel regnum aliud. 2. egissent Ægyptii, in foro divino: at hic jam pronunciatum pro Israele: *לֹדְתֵי הָאֵלֶּם אֲפֹסֵקוּם* & *אֲפֹסֵקוּם*, atq; adeo cecidissent causâ. Inst. commodatarius rem ad certum usum commodatam surripit, furatur. Resp. N. si vel summi proprietarii vel judicis auctoritate assignetur possidenti. Inst. Datur tamen *spolium*. Resp. Hoc, quatenus signatur verbo *נצלה* non *formaliter dicitur furtum*: nec tale est *spolium*: aliàs fures essent *בני מרחמה מחקי שלל*. Inst. contrêctarunt *rem alienam, 2. invito Domino, 3. animo lucrandi.* Resp. 1. nihil horum in *primo actu postulati*. Deus enim mandatum dedit: Israelita animo obsequendi Deo & mercedem accipiendi petiit: Ægyptius petenti, spontè dedit. 2. in possessione Israelitarum *non fuit alienum*: sed proprium tam materialitèr: quam formalitèr: porro ubi est *meum*, ibi non *agnosco invitum Dominum*, & porro, nemo lucratur id quod est suum. Adde: implicat Deum mandasse, quod est verè & propriè culpabile. Igitur jus facti ex mandato: non hoc ex illo judicandum: Sic immolatio Isaaci ex hypothesi, non fuisset parricidium: sed executio mandati divini in innocentè quidem resp. nostri: at non resp. Dei: cujus omne factum est inculpabile: *Alle seine Werke sind Wahrheit und Recht.* Quis hîc expostulabit?

LOCUS VII.

ROBORATUR THESIS.

Concl. 1. Prothesi roborandâ paucula addimus 1. *In possessionibus resp. Dei nihil est meum, vel tuum: sed Domini est terra & plenitudo ejus, velut unici & æconomici proprietarii: liberè e. potest transferre*

ferre dominium utile cum proprietate resp. nostri. Israelitæ non rapuerunt alienum: sed acceperunt mercedem, seu debitum, & compensationem ex actionum, pensionum, tributorum, servitutum per tot annos imperatarum, idq; actu iudicis: sc. iniustissimum fuisset 90. annorum servos, omnibus servitutibus iniquissimè vexatos, exire ריקם s. vacuos sine compensatione. 3. Deus gratiam dedit tùm Israelitis passivè: tùm Ægyptiis activè: Deus item ex jure וַיִּשְׁפֹּט & summæ proprietatis, uti & Iudicis, Israelitis assignavit acceptum. Non autem justior est possidendi titulus, quam ex donatione Dei. N. ergò in hoc facto peccatum, & culpabile nullum. Recteq; suos majores à furti actione liberat Aben Esra: יש מתאננים ואמרים כי אבותינו גנבים ויש מן אבותינו ויש מן אבותינו ויש מן אבותינו ויש מן אבותינו id est, *Sunt qui arguunt, quod Patres nostri fures fuerint: sed annon, hi vident, quod expressum fuerit hujus rei mandatum divinum: nec opus est hic quærare quare? quia Deus uti omnia creavit: ita liberè dat opus cui vult, uni auferendo: alteri tribuendo: nec quicquam hic est culpe, quia omne illud est DEI.* Ita Rabbinus ille, cui consona planè habet Calvinus.

LOCUS IIX. RELIQUIÆ SPOLII ÆGYPTI.

Concl. I. Quæritur 1. quid intelligatur per גרה ביהה? Resp. per Hospitam reddidit Vulg. si passivè intellexit, benè: jubentur sc. mulieres Israelitides postulare opes 1. à vicinis mulieribus Ægyptiis, 2. ab illis quæ tum in Israelitarum: tùm Ægyptiarum illarum vicinarum domibus peregrinæ commorabantur mulieribus Ægyptiis מאוהה שהיא גרה אתה בבית ו qvomodo LXX. generalitèr: αἰθίορα παρὰ γείτονας ἢ ἐν αὐτοῖς, seu cohabitatrice: Chaldæus autem per קרובה ביהה reddidit. Quæritur 2. An solæ mulieres jussæ sumere spoliū Ægypti? Resp. etiam Viri ex præcepto Exod. II, 2. memorat autem hic tantum mulieres, quia mutuum postulare ut plurimum est מנהג הנשים. Quæritur 3. An rectè verbum ושמרתם per: & ornabitis? Resp. Neg. notatur congeries auri, argenti, vestium atq; adeò abundans spoliū Ægypti. Quæritur 4. Quæ etymologia in נצלתם? Resp. 1. Nunc est radicale, &

Dages

Dages non ex radicalis elisione: sed conjugatione: atq; adeò non est Niphal: sed Pihel: non passivum: sed activum: ut רכרתם רכרתם &c. Quær. 5. quæ significatio? Resp. talis, sub quâ sapissimè Deo competit, licet ut plur. in Hiphil. qvi & רכרצו dicitur simili applicatione Gen. 31. atq; adeò Deus hic fuit רכרצו seu eripiens opes Ægypti per Israelitas רכרצו, ab Ægyptiis רכרצו seu evacuatis, nihil hic contra σεμνόν. Chald. per רכרצו i. e. evacua-bitis LXX. per Κυσκεύασαις de quo Schol. ἄλλοι Φησι Κυνεπέριε αὐτίς τὴν ἐν τοῖς Κεύεσι αὐτῶν δυνάμιν; at in lib. vet. edit. Κυλεύσαις ἑδὲ Αἰρηπίαις: res eadem, sive reddatur Κευάσαις sive Κυσκευάσαις, sive σκυλεύσαις, sive συλεύσαις: quin teste Theodoro quæst. 23. in Exodum: τὸ σκευάσαις Symmachus ἡμελίευσσε συλεύσαι, & proxime conveniunt συλεύω σκυλεύω.

LOCUS IX.
ALLEGORIA SPOLII ÆGYPTI
ex Jure Canonico.

Conl. I. Superfedere possemus his vanitatibus Allegoricis, nisi pasim in vetustis Exemplaribus Vulgatæ editionis marginalis glossa allegaret ex Jure Canonico Diff. 37. c. legimus § sed contra: igitur, ut videat lector, quid ponderis huic allegationi subsit, apponemus unum ridiculum dictum, de dictis melioribus. *Legimus de beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceronis ab Angelo est correptus, eo quod Vir Christianus paganorum figmentis intenderet. Hinc etiã filius ille prodigus in Evangelio reprehenditur, qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum replere cupiebat, ex quibus colligitur, quod non est ab ecclesiasticis secularium literarum quærenda peritia: sed contra legitur quod præcepit Dominus filiis Israel, ut exspoliarent Ægyptios auro & argento moralitèr instruens, ut sive aurum sapientiæ, sive argentum eloquentiæ apud Poetas inveniremus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. Magi quoq; tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. Judicet Lector, an sit aurum, an siliquæ ὡν ἡθιον ἐὶ χόρει; in hac tropologia, & tamen hæc est illa canonistarum, spiritualis intelligentia.*

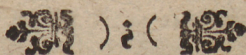
LOC.

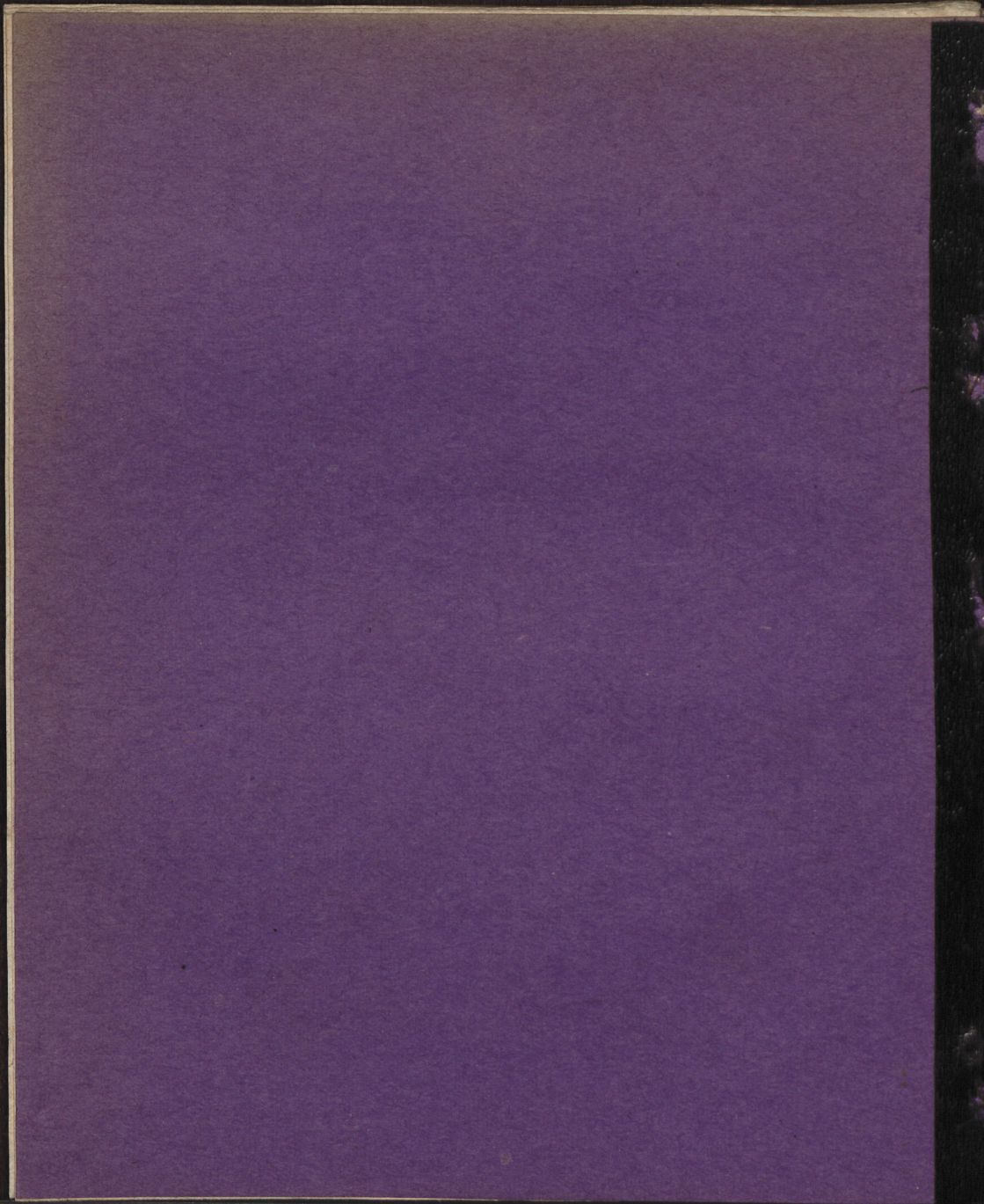
LOCUS X.

Resolutio cap. IV. ex uno Characterē.

Concl. 1. Non negligendus est in Scripturarum resolutione Character argumentorū distinctivus, minusculus (seu aliqv.) designat enim terminum Orationis hactenus fluentis, & nunc stantis, atq; adeò mutationem argumenti. Sic caput hoc 4. primum habet ad v. 18. ibi ergò *terminus partis primæ*, quæ tota occupatur in Mosis ad legationem illam continuatâ per c. 3. *instructio*, ulteriori contra *tres exceptiones*, quarum 1. fuit *Israelitarum*, & simplici Mosis sermone *non crediturorum*, v. 1. 2. *Mosis inepti Oratoris*, ex vitio naturali balbutiei, seu quia esset *gravis ore & gravis lingua*, v. 10. & II. 3. *Simplicis deprecationis & detractionis* v. 13. confirmatione, per potentissima tum *signa*, tum *argumenta*. Porro à v. 18. incipit *pars altera*, quæ tota occupatur in Mosis ad legationem accensione seu comparatione, (tum ad focerum redeundo, veniam abeundi specie honestatis exorando v. 18. 19. tum uxorem & familiam suam abducendo v. 20.) ampliori promissionis ac mandati explicatione, & eventus prædictione v. 21. 22. 23. impedimentorum, legationis remotione v. 24. 25. 26. atq; hic terminus *partis secundæ* expressus est *character*. Inde ergo 3. pars capituli, quæ ad finem usq; instituit *narrationem summariam præstitæ apud Israelitas vocationis*, atq; ita in ipsiis fontibus evidens analysis est totius textus.

Concl. 2. Exceptioni primæ de non credituris Israelitis, opponuntur tria signa 1. *Baculi in Serpentem*. (& contra) 2. *Manus leprosa & subito curata*. 3. *Aqua in sanguinem*: exceptioni secundæ seu inidonei Oratoris, opponitur potentia Dei cui facile ex balbis etiam facundissimos oratores reddere: exceptioni tertiæ, ubi, per *Misericordias DOMINI deprecatur*, Moses illam Legati spartam, opponitur, destinatus in Legatione Collega, Ahron, Os Mosis v. 14. Cæterum de his proximè sigillatim agemus.

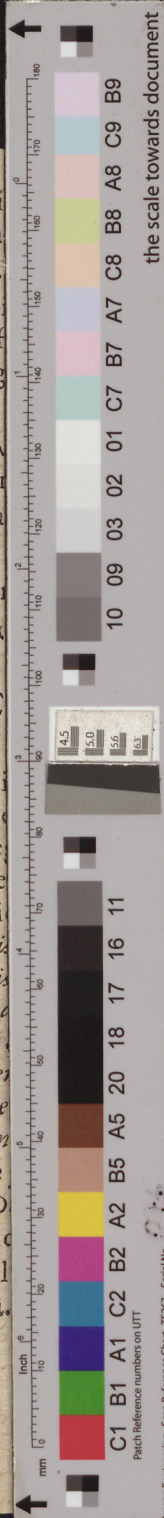

Dages non ex radicalis elisione: sed conjugati
est Niphal: sed Pihel: non passivum: sed activum
קִיָּוָה &c. Quer. 5. quæ significatio? Resp.
simè Deo competit, licet ut plur. in Hiphil. quæ
mili applicatione Gen. 31. atq; adeò Deus hic f
ens opes Ægypti per Israelitas קִיָּוָה, ab Æg
vacuatis, nihil hic contra σεμνόν. Chald. per i
bitis LXX. per Κυσκευάσαις de quo Schol. ἀλλ
αὐτῆς πλὴν ἐν τοῖς Κυεύσειν αὐτῶν δυνάμιν: at in
λεύσαις ἐστὶν Ἀγαπίεις: res eadem, sive redda
Κυσκευάσαις sive σκυλεύσαις, sive συλεύσαις:
reto quæst. 23. in Exodum: τὸ σκευάσαις Sy
συλεύσαι, & proxime conveniunt συλεύω σκυλ

LOCUS IX.
ALLEGORIA SPOLII Æ
ex Jure Canonico.

Conl. i. Superfedere possemus his vanitati
passim in vetustis Exemplaribus Vulgatæ
glossa allegaret ex Jure Canonico Diff. 37. c. le
igitur, ut videat lector, quid ponderis huic alle
nemus unum ridiculum dictum, de dictis meli
beato Hieronymo, quod cum libros legeret Ciceroni
ptus, eò quod Vir Christianus paganorum figmentis
filius ille prodigus in Evangelio reprehenditur, qui
manducabant, ventrem suum replere cupiebat, ex
non est ab ecclesiasticis secularium literarum quæ
tra legitur quod præcepit Dominus filiis Israel, ut e
auro & argento moralitèr instruens, ut sive aurum
tum eloquentiæ apud Poetas inveniremus, in usum
vertamus. Magi quoq; tria munera obtulerunt D
nulli tres partes Philosophiæ volunt intelligi. Judic
rum, an siliquæ ὧν ἡθιον δι χόρισι in hac tropol
est illa canonistarum, spiritualis intelligentia.

the scale towards document

non
קִיָּוָה
פּיפּי-
tur fi-
eripi-
feu e-
aqua-
פּיפּי-
קִי-
sive
eodo-
וּעוּס

is, nisi
inalis
ontra:
appo-
mus de
corre-
nc etiã
s porci
, quod
d con-
gyptios
argen-
tationis
s non-
it au-
n hac
LOC.